

פרק ג'

מאזן התשלומים

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בשנת 1965 ירד עודף היבוא ב-48 מיליון דולר — 9 אחוזים — והגיע ל-521 מיליון דולר, לעומת 569 מיליון דולר ב-1964.

יבוא ההון ירד בשנה זו — ירדו התקבולים החד-צדדיים וכן ירדו ההשקעות מחוץ לארץ, ירידות אלו קוזזו בחלקן על ידי עלייה בהלוואות לזמן ארוך ולזמן בינוני, כמו כן היתה

לוח ג' 1

מאזן התשלומים, סעיפים עיקריים, 1964 ו-1965

(מיליוני דולרים)

1965			1964			
נטו	חובה	זכות	נטו	חובה	זכות	
-521.1	1,232.5	711.4	-569.3	1,188.5	619.2	א. החשבון השוטף *
-329.6	733.0	403.4	-392.2	741.6	349.4	מוצרים
-109.9	130.7	20.8	-77.5	98.6	21.1	ממשלה
-81.6	368.8	287.2	-99.6	348.3	248.7	שירותים אחרים
340.6	8.8	349.4	351.3	11.6	362.9	ב. העברות חד צדדיות
256.9	4.1	261.0	270.1	4.3	274.4	לסקטור הפרטי
83.7	4.7	88.4	81.2	7.3	88.5	לסקטור הציבורי
218.7	265.1	483.8	227.4	224.8	452.2	ג. תנועות הון
247.5	159.1	406.6	275.1	177.1	452.2	1. לזמן ארוך ובינוני
98.0	0.2	98.2	145.9	10.8	156.7	לסקטור הפרטי
149.5	158.9	308.4	129.2	166.3	295.5	לסקטור הציבורי
-28.8	106.0	77.2	-47.7	47.7	—	2. לזמן קצר
-106.0	106.0	—	-21.3	21.3	—	זהב ויתרות מטבע חוץ
						חשבונות אחרים
77.2	—	77.2	-26.4	26.4	—	לזמן קצר
38.2	1,506.4	1,544.6	9.4	1,424.9	1,434.3	סך הכול (א+ב+ג)
-38.2	38.2	—	-9.4	9.4	—	ד. טעויות והשמטות

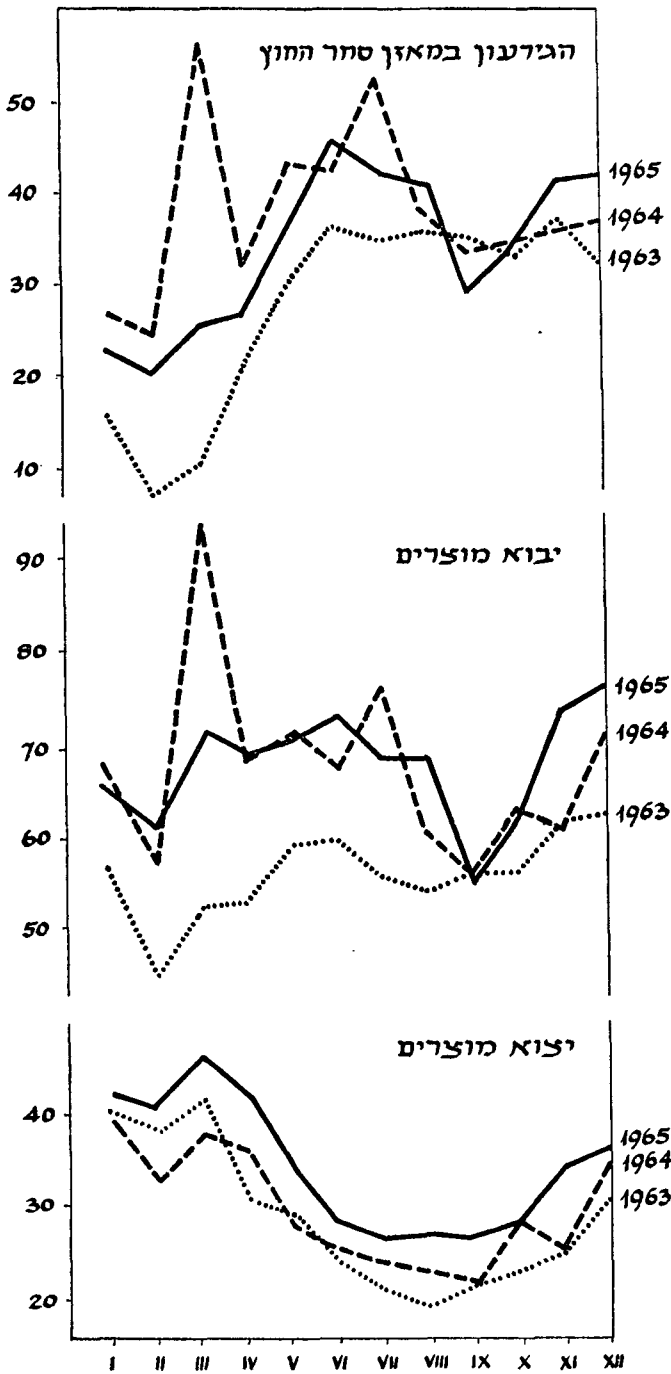
* יבוא ויצוא מוצרים פו"ב.

מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

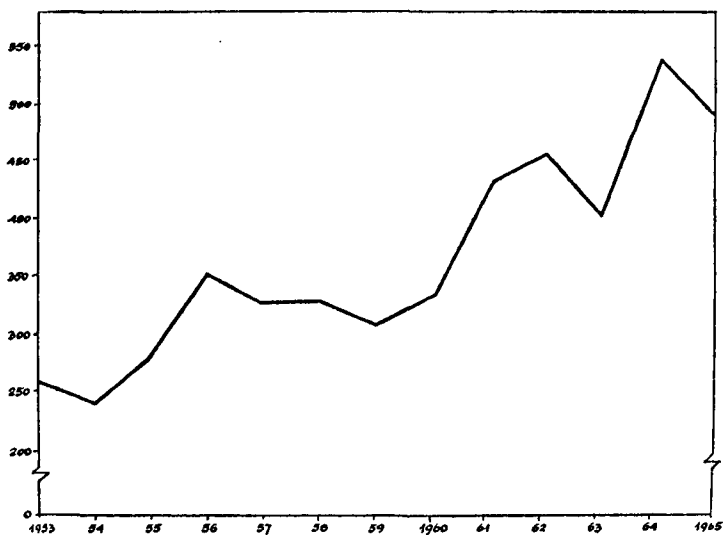
¹ הערה כללית ללוחות המופיעים בפרק זה : בלוחות ג' 1 ו-ג' 2 הובאו היבוא והיצוא של המוצרים על בסיס פו"ב, והתשלומים לחברות זרות על הובלה וביטוח של מוצרי יבוא נכללו ביבוא השירותים. מכיוון שכל הפירוטים של סחר-חוץ מבוססים על נתוני יבוא, סו"פ, דהיינו, הם כוללים הובלה וביטוח, ניתן בלוחות הבאים היבוא על בסיס סו"פ — אלא אם כן צויין אחרת — ונעשו התאמות מתאימות ביבוא וביצוא השירותים.

מאזן סחר החוץ, 1963 עד 1965 *

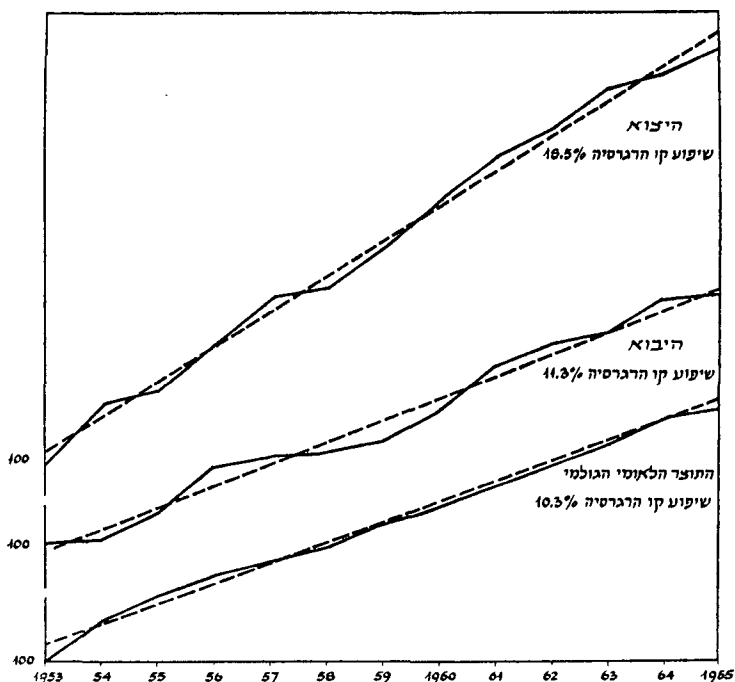
(מיליוני דולרים)

דיאגרמה ג' 2
הגירעון השוטף, 1953 עד 1965
(מיליוני דולרים)

דיאגרמה ג' 3
התוצר הלאומי הגולמי, היבוא והיצוא,
* 1953 עד 1965
(מדד 1963 = 100)

* כיוול חצי לונריתמי.

גם עלייה גדולה בהתחייבויות לזמן קצר, וכתוצאה מכך עלה סך ההעברות והאשראי שהמשק קיבל מחוץ לארץ. עלייה זו היתה מלווה בירידה בגירעון השוטף, והיא איפשרה המשך צבירת יתרות מטבע חוץ. צבירת היתרות היתה גדולה יותר מאשר ב־1964 — גידול ביותר מ־100 מיליון דולר ב־1965, לעומת גידול ב־20 מיליון דולר בלבד בשנה שקדמה לה.

היבוא עלה ב־46 מיליון דולר, לעומת אשתקד, עלייה בכ־3.8 אחוזים לעומת 17.6 אחוזים ב־1964. במחירים קבועים היתה העלייה בשיעור 1.7 אחוזים בלבד לעומת כ־15.7 אחוזים ב־1964. יבוא המוצרים היה ברמה של השנה הקודמת — לאחר שב־1964 חלה בו עלייה בשיעור 24 אחוזים — והגידול ביבוא מקורו כולו ביבוא השירותים. ביבוא זה חלה עלייה ב־12 אחוזים לעומת 7 אחוזים אשתקד.

שיעור הגידול ביצוא בשנה הנסקרת היה גדול בהרבה מזה של 1964 — 14.4 אחוזים, לעומת 8.1 אחוזים. במחירים קבועים נאמדה עליית היצוא ב־1965 ב־9 אחוזים, לעומת 7 אחוזים ב־1964. הגידול ביצוא התעשייתי הואט שוב, לאחר שגם ב־1964 חלה בו האטה, בהשוואה לשנה שקדמה לה. מתוך סך כל הגידול ביצוא התעשייתי (למעט יהלומים), כשליש נובע מגידול היצוא של אשלגן כלוריד, ושליש — מכימיקלים אחרים. ענפים אחרים, שיצואם עלה בשיעור ניכר, הם מספר מוצרי מזון והלבשה וכן מוצרי מתכת וגרוטאות.

לוח ג' 2

סיכום מאזן התשלומים, 1962 עד 1965*

(מיליוני דולרים)

1965	1964	1963	1962	
-1,232.5	-1,188.5	-1,011.5	-951.3	יבוא מוצרים ושירותים
711.4	619.2	576.8	471.8	יצוא סחורות ושירותים
-521.1	-569.3	-434.7	-479.5	עודף היבוא
340.6	351.3	346.6	330.7	העברות חד צדדיות
247.5	275.1	184.4	222.2	תנועות הון לזמן ארוך ובינוני
				סך כל ההעברות החד צדדיות
588.1	626.4	531.0	552.9	ותנועות ההון לזמן ארוך
77.2	-26.4	28.2	57.3	תנועות הון אחרות לזמן קצר
-106.0	-21.3	-109.1	-140.6	צבירה של זהב ויתרות מטבע חוץ
-38.2	-9.4	-15.4	9.9	טעויות והשמטות

* נתוני היצוא והיבוא של המוצרים הם בערכם פו"ב. כל הסעיפים הם בערכם נטו: מספרים חיוביים מציינים זכות, סימן מינוס מצוין חובה.

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בהשוואה ל־1964 חל איפוא ב־1965 שיפור במצב המשק מבחינת תלותו בעודף היבוא. שיפור זה קשור, בין השאר, בהאטת הפעילות הכלכלית וירידת הנוטיות בשנה זו. אולם יש לזכור, שבשנת 1964 היה גידול רב במיוחד ביבוא, וגידול מועט במיוחד ביצוא. היבוא היה גבוה במיוחד בראשית 1964. בשנה זו שררה במשק אווירת גיאות שהיתה מלווה בעלייה גדולה ביבוא של חומרי גלם, וכנראה, גם בעלייה ביבוא של כמה מוצרי צריכה בני־קיימא, שיבואם נתאפשר לראשונה עם הליברליזציה. נוסף על זאת, היה בשנה זו גידול רב ברכישת אניות ומטוסים וביבוא של סוכר למלאי. ריכוז היבוא של אניות וסוכר ב־1964 דווקא והירידה ביבואם ב־1965 הינם תוצאה של עיתוי מקרי שאין לתת לו הסבר כלכלי מיוחד. בדיקת נתונים חודשיים מנוכי עונתיות מראה, שהיבוא עלה במשך כל שנת 1963, ומגמת העלייה

הגיעה לשיא באמצע 1964. במחצית השנייה של 1964 חלה ירידה ביבוא, אולם בסוף השנה התחדשה מגמת העלייה, ונמשכה במשך כל שנת 1965.

העלייה ביצוא מושפעת מכך, שעונת הדריים חלשה הביאה ליצוא נמוך בראשית 1964 וכתוצאה מכך היה היצוא בחודשים הראשונים של 1965 גבוה בהרבה מזה של החודשים המקבילים של 1964, אף כי בהשוואה ל-1963 נפל במקצת יצוא ההדרים בשנה הנסקרת. ביצוא התעשייתי מסתמנת עלייה שראשיתה ברביע האחרון של 1964 וסופה באמצע 1965. במחצית השנייה של 1965 מסתמנת ביצוא התעשייתי מגמת ירידה.

בשיעורי הגידול של היבוא והיצוא היו בעבר תנודות גדולות משנה לשנה, הקשורות בהתפתחויות קצרות-טווח ובגורמים חד פעמיים. תנודות אלו פיצו זו על זו, והתקבלה מגמה כללית, שלפיה עולה היבוא בשיעור גבוה במקצת מזה של התוצר.

הסבר למגמה זו נעוץ בכך, שבמשך הזמן גדל משקלם של ענפים, שמרכיב היבוא בתפוקתם הוא גבוה, ולכן היה המשק זקוק להרחבת היבוא של חומרי גלם בשיעור העולה במקצת על שיעור הרחבת התפוקה. עם זאת, עלה גם משקלם של מוצרי היבוא בצריכה הפרטית — זוהי תוצאה מגמישות הכנסה גבוהה ליבוא, והיא בולטת במיוחד מאז 1962, עם הליברליזציה של היבוא. מגמות אלה לא קווצו במלואן על ידי החלפת יבוא.

היצוא עלה בעבר בשיעור גבוה יותר מהיבוא, אך מסתמנת בו, כנראה, האטה מסוימת. לאחר שבשנים 1959 עד 1962 היה שיעור הגידול השנתי של היצוא בתחום שבין 18 ל-24 אחוזים והגיע בממוצע ל-21 אחוזים לשנה, היה שיעור עליית היצוא בשנים 1964 ו-1965 רק כמחציתו של שיעור זה. אף כי בשנים האחרונות עלה שיעור הגידול של היצוא על זה של היבוא, הסכום המוחלט של הגידול הוא קטן יותר, כך שבעודף היבוא היתה מגמה של עלייה.

העלייה במחירים הממוצעים של היצוא עלתה ב-1965 על העלייה במחירים הממוצעים של היבוא, ולכן הוטבו, במידת מה, תנאי הסחר של ישראל. מתוך הירידה בעודף היבוא — 48 מיליון דולר — ניתן ליחס כחמישית לעלייתם של מחירי היצוא ביחס למחירי היבוא.

עליית מחירי היצוא התרכזה בעיקר בהדרים ובמחצבים. במחירי היצוא של מוצרי פרי הדר ושל מרבית מוצרי הטכסטיל וההלבשה חלה ירידה. במחיריהם של מוצרי פרי ההדר מתבטאת, במידת מה, השפעת אפליית המכסים של השוק האירופי המשותף, ואילו ענפי הטכסטיל נתקלים, כנראה, בתחרות גוברת והולכת בשוקי אירופה ואמריקה, תחרות המביאה לירידת מחירים כללית של מוצרים אלה. כן השפיעה בכיוון זה הטלת המכס הכללי בממלכה המאוחדת.

עצם ההשוואה עם שנה שבה היה היבוא גדול מאוד עושה את היבוא בשנה שאחר כך נמוך יחסית, ונוטה להצביע על האטה. היבוא הרב ב-1964 הביא לצבירת מלאי. ב-1965, עם צמצום הנזילות ועליית שער הריבית סיפק, כנראה, המלאי שנאגר, חלק מצורכי המשק ואיפשר לו להסתפק ב-1965 בפחות יבוא מהרגיל; ב-1965 הואטה גם הפעילות הכלכלית — שיעור העלייה בתוצר הואט וההשקעה ירדה. על כן פחת הביקוש הן לחומרי גלם לייצור שוטף, הן לחומרי גלם לצורכי מלאי והן לנכסי השקעה מיבוא.

ירידה בולטת חלה גם ביבוא מכוניות נוסעים, והיא קשורה בהעלאת המס המוטל עליהן בסוף 1964. ביבוא של מרבית מוצרי הצריכה האחרים הוחש, בדרך כלל, שיעור הגידול, ואף ההוצאות על נסיעות לחוץ לארץ עלו, לאחר שנשארו קבועות ב-1964. יבוא הממשלה עלה מאוד לאחר שב-1963 וב-1964 חלה בו ירידה.

היבוא לא הושפע, כנראה, במידה ניכרת, מעליות מחירים של התוצרת המקומית בשנה האחרונה אף על פי שמחירי היבוא ושיעורי המכס והמס החלים עליו לא עלו בדרך כלל. השיעור הגבוה של הגנת מכס יוצר פער גדול בין מחירי התוצרת מיבוא לבין מחירי התוצרת המקומית, ועליות מחירים מקומיות בגבולות של 5 עד 10 אחוזים — כפי שהיו ב-1965 — לא היו, כנראה, בחוקת תמריץ חזק העשוי להביא למעבר בולט לרכישות מיבוא. עם זאת, שימשה, כנראה, במספר ענפים עצם האפשרות של יבוא כגורם לייצוב המחירים, וכן כתמריץ לשיפור האיכות. אמנם,

עם הופעתם בשוק של מוצרי יבוא שלא ניתן היה ליבאם לפני כן, ושמחירהם היו גבוהים מאוד, בגלל המכס, היו גם מספר מקרים, שבהם שימשו מוצרי היבוא "מנהיגי מחירים" וגררו אחריהם עלייה במחירי מוצרים מקומיים דומים.

בתחום עידוד היצוא לא חלו ב־1965 שינויים. ההסדרים הענפיים והתמריצים הישירים והעקיפים, שהיו קיימים בעבר, נשארו בתוקפם, אך לא הורחבו. שיטות אלה לעידוד היצוא נותנות העדפה לחלק מהענפים על פני ענפי יצוא אחרים, ומביאות להגדלתו של יצוא שאיננו הכדאי ביותר. עם זאת, מופלה היצוא בכללו לרעה, לעומת הייצור לשוק המקומי, המוגן על ידי רמת מכס גבוהה. בתנאים אלה קיימת סכנה שגורמי ייצור מועברים מייצור בלתי יעיל לשם יצוא לייצור יעיל עוד פחות המיועד לשוק המקומי. בעלי מפעלים נמנעים מלהרחיב את יצואם בקצב הנדרש למשק, ומה שחשוב עוד יותר — הם מהססים להשקיע בהרחבת כושר היצוא של מפעליהם. עליית מחיריהם של ההדרים, המחצבים והיהלומים העלתה את אחוזו הערך המוסף ביצואם, והעלתה אף את אחוזו הערך המוסף ביצוא. לעומת עלייה בשיעור 14 אחוזים בסך היצוא, עלה היצוא של ערך מוסף ב־18 אחוזים.

2. היבוא

בשנת 1965 עלה היבוא ב־46 מיליון דולר, עלייה בכ־3.8 אחוזים. במחירים קבועים העלייה היא בשיעור 1.7 אחוזים בלבד. יבוא המוצרים נפל במקצת מהרמה של השנה הקודמת, והגידול מקורו כולו ביבוא השירותים. ביבוא זה חלה עלייה ב־12.4 אחוזים. זאת, לאחר שב־1964 עלה סך היבוא ב־17.6 אחוזים — 24 אחוזים במוצרים ו־7 אחוזים בשירותים.

היציבות ביבוא המוצרים היא תוצאה משולבת מהחלשה מסויימת בביקוש ליבוא בעקבות האטת הפעילות הכלכלית, והירידה בנוילות שבעקבותיהן פחת הביקוש ליבוא של חומרי גלם למלאי, ואולי גם לנכסי השקעה, ושל ירידה חדה ביבוא מוצרים, אשר מסיבות שונות — חלקן כלכליות וחלקן מקריות — עלה יבואם ב־1964 מעבר לצרכיו השוטפים של המשק.

חלוקת היבוא, לפי ייעודים, מצביעה על האטת שיעור הגידול בכל הסעיפים, ובאחדים מהם יש אף ירידה בערך היבוא עצמו.

(א) מוצרי צריכה

היבוא לצריכה שוטפת עלה ב־4.4 אחוזים. בסעיף זה כלול יבוא סוכר, יבוא שבו היתה צבירת מלאי גדולה ב־1964. צבירה זו הביאה לירידה בכמות היבוא ב־1965, שהיתה מלווה גם ירידת מחירים חדה. כמו כן ירד במקצת יבוא הקפה, התה והקקאו. לעומת זאת, חלה עלייה בכ־50 אחוזים ביבוא בשר קפוא. בשאר המוצרים המיועדים לצריכה שוטפת היתה עלייה בשיעור 30 אחוזים בקירוב, והנתונים החודשיים אף מראים מגמת עלייה, לקראת סוף השנה.

ביבוא מוצרים בני קיימא לא חלה עלייה כלל. הגורם העיקרי לכך היה ירידה ביבוא מכוניות נוסעים. יבואן של אלה פחת, לאחר העלאת המיסים המוטלים עליהן בסוף 1964 והגיע ל־7.2 מיליון דולר בלבד לעומת 11.2 מיליון דולר ב־1964. ייתכן שבנתונים אלה יש הגזמה בירידה ביבוא מכוניות לשימוש פרטי, הואיל ומדיניות מיסוי הרכב הביאה, כנראה, לשימוש מוגבר במכוניות מסחריות לצרכים פרטיים. באומדנים שבידינו אין מכוניות מסחריות נחשבות, לפי שעה, כנכסי צריכה.

מוצרים בני קיימא אחרים שיבואם פחת הם תנורים, מכשירי בישול, מזגני אוויר, מקררים

היבוא, היצוא ועודף היבוא, * 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת													
בערך			במחיר			בכמות			1965	1964	1963	1962	
1965	1964	1963	1965	1964	1963	1965	1964	1963					
(אחוזים)						(מיליוני דולרים)							
ה י ב ו א													
-0.8	24.1	5.5	1.0	2.0	1.0	-1.8	21.7	4.5	797.3	803.4	647.5	613.8	מוצרים
12.4	7.0	6.8	4.0	0.8	—	8.1	6.2	6.8	473.7	421.6	393.9	368.9	שירותים
3.8	17.6	6.0	2.1	1.6	0.6	1.7	15.7	5.4	1,271.0	1,225.0	1,041.4	982.7	סך הכול
ה י צ ו א													
15.5	3.6	24.2	3.9	—	4.0	11.2	3.6	19.4	403.4	349.4	337.1	271.4	מוצרים
13.1	13.6	16.3	6.0	2.4	—	6.7	10.9	16.3	346.5	306.3	269.6	231.8	שירותים
14.4	8.1	20.6	4.8	1.1	2.2	9.2	6.9	18.0	749.9	655.7	606.7	503.2	סך הכול
-8.5	31.0	-9.3	-1.7	2.1	-1.5	-6.9	28.3	-7.9	521.1	569.3	434.7	479.5	עודף היבוא

* יבוא מוצרים על בסיס סו"פ, יצוא מוצרים על בסיס פו"ב.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ג' 4

פירוט היבוא, * 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת						יבוא				
1965	1964	1963	1965	1964	1963	1965	1964	1963	1962	
(אחוזים)			(מיליוני דולרים)			(מיליוני דולרים)				
37	58	-2	5.7	5.7	-0.2	21.2	15.5	9.8	10.0	בשר ודגים
81	55	43	2.5	1.1	0.6	5.6	3.1	2.0	1.4	חלב ומוצרי
-1	9	-9	-0.6	3.6	-3.9	44.0	44.6	41.0	44.9	דגנים ואורז
-59	46	232	-11.5	6.1	9.3	7.9	19.4	13.3	4.0	סוכר ודבש
-19	43	17	-1.7	2.6	0.9	7.0	8.7	6.1	5.2	קפה, תה וקקאו
11	68	47	0.4	1.5	0.7	4.1	3.7	2.2	1.5	טבק בלתי מעובד
3	-44	122	0.3	-7.6	9.5	10.0	9.7	17.3	7.8	מזון ומשקאות אחרים
1	32	-7	0.4	7.0	-1.7	29.1	28.7	21.7	23.4	זרעי שמן
4	28	-13	1.3	6.4	-3.4	31.0	29.7	23.3	26.7	עץ
-14	104	9	-1.4	5.0	0.4	8.4	9.8	4.8	4.4	כותנה
9	33	1	1.2	3.4	0.1	15.0	13.8	10.4	10.3	חוטאים
-4	30	-32	-0.3	1.7	-2.6	7.0	7.3	5.6	8.2	טכסטילים אחרים
82	-45	7	4.0	-4.0	0.6	8.9	4.9	8.9	8.3	שמנים ושומנים
8	18	2	3.5	6.5	0.8	45.4	41.9	35.4	34.6	כימיקלים
1	27	-4	0.8	11.4	-1.9	54.9	54.1	42.7	44.6	ברזל ופלדה

9	33	-10	1.5	4.0	-1.4	17.8	16.3	12.3	13.7	מתכות אל-ברזליות
-5	10	35	-5.6	9.2	24.0	96.7	102.3	93.1	69.1	יהלומים גולמיים, נטו
14	4	12	6.6	2.0	4.8	53.9	47.3	45.3	40.5	דלק
6	15	9	4.4	9.6	5.3	79.3	74.9	65.3	60.0	חומרי גלם אחרים
4	4	-5	3.3	2.8	-3.9	85.2	81.9	79.1	83.0	מכונות
72	-5	2	17.5	-1.3	0.6	41.9	24.4	25.7	25.1	גנרטורים וציוד חשמלי
-5	126	-19	-0.9	9.6	-1.8	16.3	17.2	7.6	9.4	מכשירי קשר
-8	33	21	-4.4	13.0	6.8	47.8	52.2	39.2	32.4	כלי רכב
-46	215	-28	-30.9	45.9	-8.2	36.3	67.2	21.3	29.5	כלי טייס ושייט
14	40	76	0.6	1.2	1.3	4.8	4.2	3.0	1.7	ציוד חשמלי לבית
53	171	75	1.0	1.2	0.3	2.9	1.9	0.7	0.4	רהיטים
-1	29	1	-0.5	8.4	0.2	37.3	37.8	29.4	29.2	שונות
—	23	6	-2.8	156.0	37.2	819.7	822.5	666.5	629.3	סך הכול
—	—	—	3.3	0.1	3.5	22.4	19.1	19.0	15.5	בניכוי: החזרות והתאמות
—	24	6	-6.1	155.9	33.7	797.3	803.4	647.5	613.8	סך יבוא המוצרים, נטו
12	7	7	52.1	27.7	25.0	473.7	421.6	393.9	368.9	יבוא שירותים
4	18	6	46.0	183.6	58.7	1,271.0	1,225.0	1,041.4	982.7	סך הכול

• יבוא מוצרים על בסיס סי"פ.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ומכשירי טלביזיה. יבואם של אלה הגיע ל-3.4 מיליון דולר ב-1964 וירד ל-2.5 מיליון דולר ב-1965. בשלושת המוצרים הראשונים היבוא הינו חלק קטן בלבד בסך כל השיווק, והירידה ביבוא היתה מלווה עלייה בשיווק מייצור מקומי. אין ייצור מקומי של מכשירי טלביזיה והירידה מציינת ירידה במספר המכשירים שסופקו למשק.

הירידה ביבואם של מוצרים אלה איננה ברורה כל צורכה. אולם, ייתכן, שהיא משקפת תנודות במלאי בחנויות. עם הליברליזאציה ביבוא מוצרים בני קיימא, נפתחו ב-1963 ו-1964 מספר גדול של חנויות המחזיקות מוצרים אלה ובכך גדלו צרכי המלאי בענף זה. כמו כן ייתכן, שהיבואנים העריכו בהתחלה הערכת יתר את הביקוש המקומי למוצרים מיבוא דווקא. לאור הגנת המכס הגבוהה רכש רובם המכריע של הצרכנים רק את התוצרת המקומית, וכתוצאה מכך הצטבר בחנויות ב-1964, כנראה, מלאי גדול קצת מהמתוכנן, ואילו ב-1965 ירד מלאי זה ונמכרו מכשירים שיובאו ב-1964. הירידה ביבוא מכשירי טלביזיה קשורה, בוודאי, גם בהעלאת המס עליהם בסוף 1964 וכן, אולי, בהודעות על דחיית הקמתה של רשת טלביזיה כללית.

לעומת ירידת היבוא בסעיפים שנזכרו, עלה בשיעור רב יבוא מכונות כביסה, מכונות תפירה, מכונות סריגה, שואבי אבק, מערבלים, מכשירי רדיו, מנגני תקליטים, רשמי קול, כלי נגינה וחפצים אישיים, וכן עלה באורח ניכר יבוא הרהיטים. יבואם של מוצרים אלה עלה מ-10.7 מיליון דולר ב-1964 ל-14.1 מיליון דולר ב-1965. כמו כן עלו ב-20 אחוזים בקירוב ההוצאות לנסיעות לחוץ לארץ. אלה אמנם אינן כלולות ביבוא המוצרים, אולם מבחינת הגורמים הקובעים אותן דומה הוצאה זו לרכישת מוצרי צריכה.

יבוא בקנה מידה גדול של מוצרים בני קיימא התאפשר למעשה רק עם ההוצאה אל הפועל של מדיניות הליברליזאציה. שיעורי המכס החלים על יבוא זה הם גבוהים מאוד — החל ב-60 אחוזים על מקררים ורהיטים, עד 165 אחוזים על מנגני תקליטים, והם גבוהים עוד יותר על מספר מוצרים שעליהם חל מכס קצוב. בכל זאת עלה יבואם של כל המוצרים בני הקיימא — להוציא מכונות — מ-5 מיליון דולר בערך ב-1961 ל-20 מיליון דולר ב-1965.

יש לזכור, שלא כל העלייה הזו נובעת מן הליברליזאציה, שכן אלמלא התרת היבוא של מוצרים אלה היה הביקוש להם מופנה לתוצרת המקומית בלבד. כיוון שבמרבית המוצרים בני הקיימא מרכיב היבוא הוא גבוה יחסית, היה גדל היבוא של תשומות לייצור במקום היבוא של מוצרים מוגמרים — אם כי, כמובן, לא במלוא הסכום. עם זאת שימש עצם קיומו של היבוא גורם מדרבן לשיפור האיכות של התוצרת המקומית, דבר הבולט במיוחד בענף הרהיטים. במידה מסוימת — אם כי, אולי (עקב ההגנה הגבוהה) לא במידה מספקת — איפשר היבוא שחרור גורמי ייצור לייצור אחר, יעיל יותר.

(ב) תשומות לייצור

יבוא היהלומים הגולמיים ירד, למרות העלייה ביצוא יהלומים מלוטשים. הדבר נובע מירידת מלאי, אשר הצטבר ב-1964, עת נתקל הענף בקשיי שיווק בחוץ לארץ.

התשומות האחרות לייצור עלו ב-2.5 אחוזים בהשוואה לעלייה ב-20 אחוזים ב-1964. בחלקה ניתן ליחס את ההאטה לאי עלייה בהיקף היבוא של מספר מוצרים, אשר יבואם עלה בשיעור רב ב-1964, מוצרים שבהם חלה, ללא ספק, ירידת מלאי השנה. עם זאת, קשורה היציבות בהיקף היבוא של חומרי הגלם גם בהאטה שחלה השנה בהרחבת תפוקתם של ענפי הייצור. החשובים בין המוצרים שיבואם עלה בשיעור רב ב-1964 ולא עלה כמעט ב-1965 הם ברזל ופלדה, עץ, זרעי שמן וחומרי גלם לתעשיית הטכסטילים. אם כי היציבות בהיקף היבוא של מוצרים אלה ב-1965 קשורה, ללא ספק, ביבוא הרב ב-1964, הרי קשה לומר בדיוק באיזו מידה

פיצתה הירידה בשנה הנסקרת על העלייה בשנה שקדמה לה, מכיוון שהעלייה הגדולה ב-1964 באה גם היא אחרי ירידה ביבואם של מוצרים אלה ב-1963, ובמידה מסויימת שימש בוודאי היבוא ב-1964, לחידוש המלאי שפחת שנה קודם לכן. מכל מקום, ביבוא של 1964 נעוץ רק חלק מההתפתחות שחלה ביבוא ב-1965, והירידה ביבוא מוצרים אלה קשורה גם בצמצום הנזילות במשק ובהאטת הפעילות הכלכלית בענפים שמוצרי יבוא אלה משמשים להם תשומות: אי הרחבת היבוא של הברזל, הפלדה והעצים קשורה באי הרחבת הבנייה, וכן בהאטת הרחבת הייצור בענפי המתכת. גם בהרחבת התפוקה של חלק מענפי הטכסטילים חלה האטה מסויימת ובזיקוק שמנים חלה ירידה.

(ג) נכסי השקעה

התנודות המקריות ביבוא בולטות ביותר ביבוא של אניות ומטוסים. לאחר שיא ב-1964 ירד יבוא זה ב-28 מיליון דולרים. ביבוא נכסי השקעה אחרים חלה ירידה הקשורה ביציבות שהיתה בהיקף ההשקעות בשנה זו, בעיקר בתעשייה. עלה רק היבוא של ציוד לחברת החשמל — חברה זו הכפילה השנה את השקעותיה.

(ד) שירותים

יבוא השירותים עלה ב-12 אחוזים, לעומת עלייה בשיעור 7 אחוזים בקירוב בשתי השנים הקודמות. כ-60 אחוזים מן העלייה נובעים מעלייה ביבוא הממשלתי. יבוא זה עלה, לאחר ירידה של שנתיים, ב-33 אחוזים. הוצאות נסיעה בחוץ לארץ עלו ב-17 אחוזים, לאחר שב-1964 פחת מספר הנוסעים וההוצאות בחוץ לארץ לא עלו בעקבות הפסקת התיירות לקפריסין והטלת מס נסיעות; ב-1965 חזר מספר הנוסעים ועלה ב-8 אחוזים, ועם זאת, עלתה ההוצאה הממוצעת לנוסע ב-9 אחוזים.

ב-1965 היו תעריפי הנסיעות בחברות תעופה נמוכים מאשר ב-1964, ולכן לא עלו ההוצאות על הובלת נוסעים, למרות עלייה במספר הנוסעים הישראליים.

מחירי ההובלה הימית עלו, וכתוצאה מכך עלו התשלומים לחברות זרות על הובלת סחורות יבוא ב-6 אחוזים אף כי היקף היבוא לא השתנה. מבין הסעיפים של יבוא שירותי תחבורה חל גידול רב בהוצאות על שירותים שניתנו בחוץ לארץ לאניות ולמטוסים ישראליים.

בסך הכול עלו ההוצאות על יבוא שירותי התחבורה בפחות מ-10 אחוזים, בעוד שההכנסות מיצוא שירותי תחבורה עלו בקרוב ל-20 אחוזים.

עם הגידול בהיקף החובות של ישראל בחוץ לארץ, עלו התשלומים עבור שירותי הון מ-94 מיליון דולר ב-1964 ל-105 מיליון דולר ב-1965 — עלייה בשיעור 12 אחוזים. בזאת הגיע משקלם של תשלומים אלה לכדי 14 אחוזים מסך התקבולים מיצוא.

(ה) מיסים על יבוא

התקבולים ממיסים החלים על יבוא עלו בשיעור רב יותר מהיבוא עצמו, והשער האפקטיבי הממוצע ליבוא עלה מ-3.40 ל"י לדולר ב-1964 ל-3.45 ל"י לדולר ב-1965. הגורמים לעלייה הם: (א) העלאת המכס המוטל על סוכר וקפה. הממשלה שומרת בשוק המקומי על מחיר יציב של מספר מוצרי מזון באמצעות מכס המפצה על תנודות מחירים בשוק הבינלאומי. ב-1965 ירד מחיר הסוכר כמעט לכדי מחצית מחירו הממוצע ב-1964, וגם במחיר הקפה חלה ירידה. כתוצאה מכך הועלה שיעור המכס על מוצרים אלה. (ב) העלאת שיעורי המכס ומס הקנייה המוטלים על מספר מוצרים, ובראש וראשונה על מכוניות. (ג) עלה במקצת סכום התקבולים על חשבון מכס החל על יבוא של השנה הקודמת.

לוח ג' 5
היבוא, לפי ייעודים, * 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת													
בערך			במחיר			בכמות			1965	1964	1963	1962	
1965	1964	1963	1965	1964	1963	1965	1964	1963					
(מיליוני דולרים)									(מיליוני דולרים)				
-0.3	42.1	39.2	-3.6	7.0	34.4	3.4	32.8	3.6	35.7	35.8	25.2	18.1	מוצרים לצריכה
13.4	24.0	14.5	-5.8	7.5	29.3	20.4	15.3	-11.4	21.1	18.6	15.0	13.1	מזון
0.4	52.5	34.1	1.9	1.0	2.0	-1.5	51.0	31.5	27.1	27.0	17.7	13.2	צריכה שוטפת אחרת
3.1	40.6	30.4	-2.5	4.3	17.3	5.7	34.8	11.2	83.9	81.4	57.9	44.4	מוצרים בני קיימא
13.2	-6.5	10.6	2.9	—	2.0	10.0	-6.5	8.4	34.2	30.2	32.3	29.2	סך הכול
0.6	24.4	-1.7	1.8	1.7	—	-1.2	22.3	-1.7	328.1	326.1	264.1	268.6	תשומות לייצור
10.4	17.1	-10.9	2.5	1.5	—	7.7	15.4	-10.9	42.4	38.4	32.8	36.8	לחקלאות
-5.6	9.8	38.7	2.8	7.9	—	-8.2	1.8	38.7	96.6	102.3	93.2	67.2	לתעשייה ובניין
0.9	18.2	5.1	2.5	1.6	1.1	-1.6	16.3	4.0	501.3	497.0	422.4	401.8	חלקי חילוף
14.4	4.7	10.8	-2.2	-5.1	—	16.8	10.3	10.8	53.3	46.6	44.5	40.1	יהלומים גולמיים, נטו
15.3	32.8	-20.0	2.5	1.5	—	12.5	30.8	-20.0	9.8	8.5	6.4	8.0	סך הכול
16.8	-3.4	4.1	2.5	1.5	—	14.0	-4.8	4.1	85.4	73.1	75.7	72.7	דלק
-46.7	265.2	-24.4	—	—	—	-46.7	265.2	-24.4	31.9	59.9	16.4	21.7	נכסי השקעה
-3.4	29.6	6.4	2.5	1.5	—	-5.8	27.7	6.4	54.1	56.0	43.2	40.6	לחקלאות
-8.3	39.4	-0.9	2.0	1.0	—	-10.1	38.0	-0.9	181.2	197.5	141.7	143.0	לתעשייה וחשמל
-0.3	23.4	5.9	1.0	2.0	1.0	-1.3	21.0	4.9	819.7	822.5	666.5	629.3	אניות ומטוסים
17.3	0.5	22.6	1.0	2.0	1.0	16.1	-1.5	21.4	22.4	19.1	19.0	15.5	נכסי השקעה אחרים
-0.8	14.1	5.5	1.0	2.0	1.0	-1.8	21.7	4.5	797.3	803.4	647.5	613.8	סך הכול
12.4	7.0	6.8	4.0	0.8	—	8.1	6.2	6.8	473.7	421.6	393.9	368.9	סך-כל יבוא המוצרים
3.8	17.6	6.0	2.1	1.6	0.6	1.7	15.7	5.4	1,271.0	1,225.0	1,041.4	982.7	בניכוי: החזרות והתאמות
													סך-כל יבוא המוצרים, נטו
													יבוא השירותים
													סך-כל היבוא

* יבוא מוצרים על בסיס סי"פ.
חמקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יבוא השירותים*, 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת			1965	1964	1963	1962	
1965	1964	1963					
(אחוזים)			(מיליוני דולרים)				
5.0	18.6	27.5	12.7	12.1	10.2	8.0	הובלת נוסעים
10.4	17.5	-0.5	78.4	71.0	60.4	60.7	הוצאות הובלה אחרות
9.6	17.7	2.8	91.1	83.1	70.6	68.7	סך כל שירותי התחבורה
17.4	-1.8	46.2	43.8	37.3	38.0	26.0	נסיעות לחוץ לארץ
10.7	31.8	11.5	45.4	41.0	31.1	27.9	ביטוח
12.5	16.1	5.5	105.5	93.8	80.8	76.6	שירותי הון
32.6	-6.7	-7.1	130.7	98.6	105.7	113.8	ממשלה, לנמ"א
-15.6	0.1	21.1	57.2	67.8	67.7	55.9	שירותים שונים
12.4	7.0	6.8	473.7	421.6	393.9	368.9	סך הכול

* על בסיס יבוא מוצרים, ס"מ.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

שינויים בהרכב היבוא לא השפיעו לשינוי השער האפקטיבי: ההשפעה של ירידת משקלן של המכוניות בסך היבוא קוזה על ידי העלייה ביבוא מוצרי צריכה, ששיעור המס המוטל עליהם הוא גבוה.

3. היצוא

ההכנסות מיצוא עלו בשנת 1965 ב-14.4 אחוזים על אלה של 1964, לעומת גידול בשיעור 8.1 אחוזים ב-1964. בניכוי עליית המחירים נאמד הגידול ביצוא ב-1965 ב-9 אחוזים וב-1964 ב-7 אחוזים. החשת הגידול ביצוא נובעת כולה מעלייה ביצוא החקלאי, ובמיוחד ביצוא פרי ההדר, ואילו בקבוצות אחרות של יצוא מוצרים הואט במקצת שיעור הגידול לעומת 1964.

יבוא שירותי תחבורה ויצואם, 1963 עד 1965

(מיליוני דולרים)

1965	1964	1963	
יבוא			
2.5	2.7	2.5	הובלת נוסעים: בים
10.2	9.4	7.7	באוויר
12.7	12.1	10.2	סך הכול
78.4	71.0	60.4	הוצאות הובלה אחרות
91.1	83.1	70.6	סך הכול, על בסיס יבוא סחורות סי"פ
22.7	21.7	16.8	הובלת סחורות יבוא ע"י חברות זרות
113.8	104.8	87.4	סך הכול, על בסיס יבוא סחורות פו"ב
יצוא			
13.6	11.1	9.1	הובלת נוסעים: בים
29.8	25.8	24.3	באוויר
43.4	36.9	33.4	סך הכול
15.3	8.8	8.8	הובלת משאות: סחורות יצוא
34.7	29.6	27.7	סחורות אחרות
19.8	16.2	16.3	הכנסות אחרות מהובלה
113.2	91.5	86.2	סך הכול, על בסיס יבוא סחורות פו"ב
36.9	35.0	28.6	הובלת סחורות יבוא על ידי חברות ישראליות
150.1	126.5	114.8	סך הכול, על בסיס יבוא סחורות סי"פ

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

(א) מוצרים תקלאיים

הכמות המיוצאת של פרי ההדר עלתה ב־1965 כמעט ב־25 אחוזים על זו של 1964, וב־12 אחוזים על כמות הפרי אשר יוצאה ב־1963. המחירים עלו ב־8 אחוזים, בעיקר עקב שיפור באיכותו של הפרי, וכן בגלל כפור בספרד, אשר הקטין את היצע הפרי באירופה בסוף העונה והביא לעלייה בשיעור 35 אחוזים בקירוב במחירים שקיבלה ישראל עבור התפוחים מזן ולנסיה. בסך הכול עלו ב־1965 ההכנסות מיצוא פרי הדר ב־34 אחוזים על ההכנסות בשנת 1964.

יצוא הביצים, איננו כדאי בהיקף גדול, והוא מתאפשר בעזרת תמיכות. בעקבות מדיניות של צמצום יצוא זה פחת ב־1965 מספר הביצים שנמכרו בחוץ לארץ; גם ממקורות אחרים פחת, כנראה, ההיצע והמחירים הממוצעים שהושגו היו גבוהים יותר, כך שההכנסות מיצוא הביצים עלו. גידול ניכר — בשיעור 50 אחוזים בקירוב — חל ביצוא פירות וירקות טריים.

(ב) מחצבים ומוצרי תעשייה

יצוא היהלומים המשיך לעלות, אולם הגידול בהכנסות מסעיף זה הואט במקצת. הגידול ביצוא התעשייתי, להוציא יהלומים, היה כ־20 מיליון דולר, גידול הדומה בהיקפו לזה של 1964 אם כי שיעור הגידול נמוך יותר. רוב התוספת ליצוא התעשייתי מתרכזת במספר סעיפים קטן ביותר: 5.5 מיליון דולר הוא גידול ביצוא אשלגן כלוריד ו־4 מיליון דולר — פוספטים וכימיקלים אחרים. היצוא של מספר מוצרים נוספים עלה בסכום קטן. על אלה נמנים: מוצרי פרי הדר, עץ ומוצרי, מוצרי מתכת שונים וגרוטאות. היצוא של מרבית הענפים האחרים לא עלה, ושל אחדים אף ירד.

בדו"ח בנק ישראל לשנת 1964 צויין, שעיקר התוספת ליצוא התעשייתי היא במוצרי יצוא מובהקים, שכמעט אינם משווקים בשוק המקומי. בין אלה נמנו, בראש וראשונה, המחצבים: מלט־נחושת ואשלגן כלוריד וכן מוצרי פרי הדר, מוצרים, שבהם יש לישראל יתרון יחסי טבעי. כמו כן נזכרו החוטים שיצואם מבוסס לא־דווקא על יתרון יחסי, אלא על העובדה, שבשלב מסויים של הפיתוח התעשייתי הושג בענף זה כושר ייצור העולה בהרבה על צורכי השוק המקומי והמפעלים בענף ממשיכים לייצר ברמה הקודמת, כיוון שהם משווקים את תוצרתם בחוץ לארץ בעזרת תמיכות. בשלושה מתוך ארבעת המוצרים דלעיל היה היצוא ב־1965 דומה להיקפו ב־1964; כזכור, הוכפל היצוא של מלט נחושת ב־1964, ב־1965 פחתה במקצת הכמות המופקת, כיוון שהעבודה נעשתה בעורקים בעלי תכולת נחושת נמוכה יותר. הירידה לא השתקפה כולה בנתוני היצוא, כיוון שהמחירים בשוק העולמי המשיכו לעלות.

ביצוא מוצרי פרי הדר חלה עלייה קלה, אולם בשיעור נמוך מהגידול בתפוקת ענף ההדרים, כיוון שאיכות הפרי השנה היתה טובה יותר וחלקו של הפרי אשר הופנה לתעשייה היה קטן יותר. עם זאת, היתה בסעיף זה ירידת מחירים מסויימת, הקשורה בעיקר באפליית המכסים בשוק המשותף. בטוויית חוטים נוצל כושר היצוא במלואו כבר ב־1964, וב־1965 ירד יצואם. גם בסעיף זה היתה נטייה לירידת מחירים, בעיקר בממלכה המאוחדת, בעקבות העלאת המכס בסוף 1964.

המוצר היחיד שבשנה שעברה נוסף בו כושר ייצור חדש שנוצל השנה, הוא אשלגן כלוריד; ואמנם, יצואו של זה עלה מ־7.7 מיליון דולר ב־1964 ל־13.2 ב־1965. נוסף על כך עלה יצואם של מספר מפעלים נוספים בענף הכימיה אשר החלו לייצר, או הגדילו תפוקתם, עם הבשלתן של השקעות שנעשו בשנים קודמות, אלה הם ה"מפעלים הפטרוכימיים", "כימיקליים ופוספטים", ו"תרכובות ברום". יצואם של שלושת אלה עלה מ־3.3 מיליון דולר ב־1964 ל־6.3 מיליון דולר ב־1965.

מוצרים אחרים שלגידול ביצואם היה משקל בגידול היצוא התעשייתי, הם מספר מוצרי הלבשה (אם כי חלה ירידה ביצוא מעילי הגשם ובגדי־הים), מוצרי מתכת, גרוטאות, לבידים ושמנים בלתי מזוקקים.

(ג) עידוד היצוא התעשייתי

במדיניות עידוד היצוא לא חלו ב־1965 כל שינויים. מדיניות זו מבוצעת באמצעות שלושה מכשירים עיקריים: (א) ארגון קרטלי של ענפים ועידוד הקמתן של קרנות השוואה ענפיות לתמיכות ביצוא. קרנות אלה ממומנות באמצעות מחירים גבוהים בשוק המקומי; (ב) תמיכות שונות ליצוא מתקציב הממשלה בדרך של פעולות לרכישת שוקי חוץ. תמיכות אלה כוללות השתתפות הממשלה במימון קרנות ענפיות בענפי הטכסטילים, השתתפות הממשלה בהוצאות שונות הקשורות ביצוא והחזרי מיסים ליצואנים; (ג) מימון היצוא והיבוא לשם יצוא באמצעות אשראי בתנאים נוחים יותר מהמקובל לגבי ייצור אחר.

ההסדרים הענפיים לא הורחבו ב־1965 לגבי ענפים חדשים; הפעולות לעידוד היצוא התעשייתי הממומנות מתקציב הממשלה נאמדות ב־14.5 מיליון ל"י ב־1964 וב־18.5 מיליון ל"י ב־1965.

לוח ג' 8

היצוא, לפי קבוצות עיקריות*, 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת													
בערך			במחיר			בכמות			1965	1964	1963	1962	
1965	1964	1963	1965	1964	1963	1965	1964	1963					
									(מיליוני דולרים)				
									(אחוזים)				
34.3	-29.3	51.8	8.0	-21.4	15.5	24.4	-10.1	31.4	70.9	52.8	74.7	49.2	פרי הדר
12.0	-0.7	-25.5	3.2	-10.4	9.3	8.5	10.8	-31.8	15.9	14.2	14.3	19.2	מוצרים חקלאיים אחרים
29.6	-24.7	30.1	6.7	-18.9	14.4	21.5	-7.2	13.7	86.8	67.0	89.0	68.4	סך כל מוצרי החקלאות
12.3	12.7	19.6	3.8	2.7	2.8	8.2	9.7	16.3	181.2	161.3	143.1	119.6	מוצרי תעשייה
11.4	13.7	25.9	3.5	10.8	1.0	7.6	2.6	24.6	131.7	118.2	104.0	82.6	יהלומים
27.6	190.0	25.0	—	—	—	27.6	190.0	25.0	3.7	2.9	1.0	0.8	מכירת אניות ומטוסים
15.5	3.6	24.2	3.9	—	4.0	11.2	3.6	19.4	403.4	349.4	337.1	271.4	סך כל המוצרים, נטו
13.1	13.6	16.3	6.0	2.4	—	6.7	10.9	16.3	346.5	306.3	269.6	231.8	שירותים
14.4	8.1	20.6	4.8	1.1	2.2	9.2	6.9	18.0	749.9	655.7	606.7	503.2	סך כל היצוא, נטו

* יצוא מוצרים על בסיס פו"ב, יצוא שירותים על בסיס יבוא מוצרים סי"פ.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התמיכה הממוצעת לדולר של יצוא תעשייתי עלתה לפיכך במקצת — מ־9 ל־10 אגורות. בהסדרי האשראי ליצוא לא חלו שינויים והיקף האשראי עלה בערך במקביל ליצוא עצמו. העובדה, שאין עלייה גדולה ביצוא התעשייתי אין בה איפוא כדי להפתיע. המפעלים ברוב הענפים הוקמו ופותחו על בסיס השוק המקומי. המחירים שהם מקבלים בשוק המקומי גבוהים בהרבה מאלה שניתן להשיג בחוץ לארץ, והמפעלים מתיחסים ליצוא רק כלמוצא עבור עודפי תוצרת.

כבר בעת הפיחות של 1962 היתה רווחיותו של היצוא במרבית הענפים נמוכה בהשוואה לייצור לשוק המקומי, המוגן באמצעות מכסים. חלק גדול מהיצוא התבסס על עודפי תוצרת של השוק המקומי, וכן על תמריצים — ישירים ועקיפים — בין במימון ממשלתי ובין במימון באמצעות מחירים גבוהים בשוק המקומי.

מאז הפיחות חלה בהדרגה הרעה נוספת ברווחיות היצוא. הדבר נבע, בראש וראשונה, מהרחבת הביקוש בשוק המקומי. מכיוון שהמחירים שמשיג היצרן בשוק המקומי המוגן גבוהים ממה שהוא יכול לקבל מיצוא תוצרתו, הרי הרחבת הביקוש מביאה להפניית חלק גדול יותר של התפוקה לשוק זה, על חשבון המכירות בחוץ לארץ, גם כאשר אין עלייה במחירים המקומיים, כפי שהיה בשנים 1963 ו־1964. מאז סוף 1964 היתה הרחבת הביקוש מלווה גם במגמה כללית לעליית מחירים בארץ, מגמה אשר הקטינה עוד יותר את רווחיותו היחסית של היצוא ובכך הגבירה את התמריץ להקטנת חלקו בסך התפוקה.

ייתכן שבתקופה זו חלה גם ירידה מוחלטת ברווחיות היצוא כתוצאה מעלייה בהוצאות הייצור אשר בחלק מהענפים לא קווצה בעלייה בפיריון או בעלויות מחירי התוצרת בחוץ לארץ. מצד אחד לא הורחבו השיטות לעידוד היצוא במתכונת שפותחה בשנים האחרונות. שיטות אלה, המפלות בין ענפים, מעודדות ייצור בענפים שלמשק אין בהם יתרון יחסי, מעודדות יצוא בלתי כדאי וגורמות בכך להקצאה בלתי־יעילה של גורמי הייצור. אולם, בהעדר אמצעי עידוד כלליים וישירים ליצוא מופלה היצוא בכללו לרעה, לעומת השוק המקומי המוגן ולכן הביאו ההתפתחויות בשנים האחרונות, לירידה הדרגתית בהרחבת היצוא התעשייתי. השפעתה של ירידת כדאיות היצוא אינה מוגבלת להשפעה ישירה בלבד, היא פוגמת גם בהשקעות שמטרתן להגדיל את כושר הייצור שנועד ליצוא, ובכך היא מפחיתה גם את אפשרות הרחבת היצוא בעתיד.

(ד) שירותים

יצוא השירותים עלה ב־13 אחוזים. חל גידול של כ־20 אחוזים בהכנסות מהובלת נוסעים הן על־ידי אל־על והן על־ידי אניות ישראליות. שיעור עלייה זה מקביל, פחות או יותר, לעלייה בתנועת התיירות לישראל. אמנם, מספרם של הנוסעים בדרך האוויר עלה בשיעור רב יותר, אך הוא קוץ על ידי ההוזלה בתעריפים ועל ידי הגדלת משקלן של הטיסות הקבוצתיות בתעריפים מוזלים. גם בהכנסות אחרות מהובלה חלו עליות, שבין 15 ל־20 אחוזים (ראה סעיף "יבוא שירותים" בפרק זה). ההכנסות מתיירות כמעט לא עלו למרות העלייה במספר התיירים בשיעור 18 אחוזים. כנראה, חלה עלייה נוספת במשקלה של התיירות העממית וזמן השהייה הממוצעת פחת במקצת. ההוצאה הממוצעת של תייר בארץ ירדה מ־220 דולר ב־1964 ל־190 דולר ב־1965.

(ה) ארצות הייעוד

בייעודי היצוא חלו מספר שינויים; התוספת ליבול ההדרים הופנתה, רובה ככולה, לארצות השוק המשותף, חלקן של אלה ביצוא ההדרים עלה מ־34 אחוזים ב־1964 ל־42 אחוזים ב־1965. יצוא ההדרים לממלכה המאוחדת עלה רק במקצת וחלקה בסך יצוא ההדרים ירד מ־33 ל־27 אחוזים. היצוא החקלאי האחר לשוק המשותף ירד, והעלייה התרכזת בממלכה המאוחדת ושאר ארצות האיגוד האירופי לסחר־חופשי, וכן בארצות ההסכמים המסחריים. ביצוא התעשייתי (להוציא

לוח ג' 9
פירוט היצוא*, 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת						1965	1964	1963	1962	
1965	1964	1963	1965	1964	1963					
(מיליוני דולרים)			(מיליוני דולרים)			(מיליוני דולרים)				
34	-29	52	18.1	-21.9	25.5	70.9	52.8	74.7	49.2	פרי הדר
-13	15	-40	-0.8	0.8	-3.4	5.2	6.0	5.2	8.6	ביצים
53			1.9			5.5	3.6			ירקות ופירות טריים
13	-10	14	0.6	-0.9	-1.5	5.2	4.6	9.1	10.6	מוצרים חקלאיים אחרים
30	-25	30	19.8	-22.0	20.6	86.8	67.0	89.0	68.4	סך כל מוצרי החקלאות
3	38	38	0.5	5.0	3.6	18.6	18.1	13.1	9.5	מוצרי פרי הדר
18	10	44	2.2	1.1	3.4	14.4	12.2	11.1	7.7	מוצרי מזון אחרים
-10	46	14	-1.9	6.1	1.6	17.4	19.3	13.2	11.6	חזטים
14	12	-3	2.8	2.1	-0.6	22.9	20.1	18.0	18.6	טכסטילים אחרים והלבשה
-9	116	30	-0.8	5.0	1.0	8.5	9.3	4.3	3.3	מלט נחושת
71	43	12	5.5	2.3	0.6	13.2	7.7	5.4	4.8	אשלגן כלוריד
6	21	108	0.6	1.7	4.1	10.2	9.6	7.9	3.8	דלק
31	14	13	4.0	1.6	1.3	16.8	12.8	11.2	9.9	מחצבים וכימיקלים אחרים
14	18	5	1.0	1.1	0.3	8.1	7.1	6.0	5.7	עץ ומוצרי
5	-5	-11	0.4	-0.4	-1.1	8.8	8.4	8.8	9.9	צמיגים ואבובים
35	-36	46	5.0	-8.1	7.0	19.2	14.2	22.3	15.3	מוצרי מתכת וגרוטאות
-6	17	-19	-0.3	0.8	-1.1	5.1	5.4	4.6	5.7	מכונות ציוד חשמלי וכלי הובלה
5	-1	25	0.9	0.1	3.4	18.0	17.1	17.2	13.8	מוצרי תעשייה אחרים
12	13	20	19.9	18.2	23.5	181.2	161.3	143.1	119.6	סך כל מוצרי תעשייה
11	14	26	13.5	14.2	21.4	131.7	118.2	104.0	82.6	יהלומים, נטו
28	190	25	0.8	1.9	0.2	3.7	2.9	1.0	0.8	מכירת אניות ומטוסים
15	4	24	54.0	12.3	65.7	403.4	349.4	337.1	271.4	סך כל המוצרים, נטו
13	14	16	40.2	36.7	37.8	346.5	306.3	269.6	231.8	שירותים
14	8	21	94.2	49.0	103.5	749.9	655.7	606.7	503.2	סך כל היצוא, נטו

* יצוא מוצרים על בסיס פו"ב, יצוא שירותים על בסיס יבוא מוצרים ס"פ.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יהלומים) חל הגידול הרב ביותר ביצוא לארצות ההסכמים המסחריים ולארצות אפריקה. מתוך עלייה בשיעור 21.4 מיליון דולר ביצוא התעשייתי האחר הופנו 6 מיליון דולר לארצות הסכמים מסחריים — במיוחד לתורכיה, פולניה וגאנה, ו-6.5 מיליון דולר לארצות אפריקה אחרות. הגידול ביצוא התעשייתי לארצות אפריקה, לרבות גאנה, איתה יש לישראל הסכם סילוקין — הגיע ל-8.5 מיליון דולר — 40 אחוזים מסך כל העלייה. חלקן של ארצות אפריקה ביצוא התעשייתי עלה מ-7.4 ל-11 אחוזים. היצוא לאירופה ולארצות הברית עלה, אולם בשיעור נמוך מהממוצע ומשקלו פחת במקצת, ואילו היקף היצוא התעשייתי לארצות אסיה ואמריקה הלטינית לא השתנה. ביצוא לארצות השוק המשותף מתחילה להיות מורגשת השפעתה של אפליית המכסים. הענף שכנראה נפגע כבר הוא מוצרי פרי הדר, אשר מחיריהם בארצות השוק ירדו במקצת. עיקר הגידול ביצוא התעשייתי לארצות השוק הוא במוצרים שלא חל עליהם מכס.

(ו) הערך המוסף ביצוא

ב-1965 חלה עלייה ניכרת במשקלו של הערך המוסף ביצוא, זוהי בעיקרה תוצאה משיפור תנאי הסחר, דהיינו עליית מחירי היצוא מעל לעליית מחירי התשומות מיבוא. בסך הכול, עלה הערך המוסף ביצוא מוצרים ב-43 מיליון דולר, לאחר שב-1964 חלה בו ירידה. כמחציתה של העלייה נובעת מעלייה בהיקף הריאלי של היצוא, זוהי עלייה בשיעור

לוח ג' 10

יצוא השירותים*, 1962 עד 1965

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת (אחוזים)			1965	1964	1963	1962	
1965	1964	1963					
17.6	10.5	-5.9	43.4	36.9	33.4	35.5	הובלת נוסעים
18.4	12.7	10.3	86.9	73.4	65.1	59.0	הובלת משאות
22.2	-0.6	-25.6	19.8	16.2	16.3	21.9	הכנסות אחרות מהובלה
18.7	10.2	-1.4	150.1	126.5	114.8	116.4	סך כל התחבורה
1.3	2.6	39.1	55.5	54.8	53.4	38.4	תיירות
8.4	39.9	13.8	46.4	42.8	30.6	26.9	ביטוח
28.2	9.1	23.5	36.8	28.7	26.3	21.3	שירותי הון
-1.4	38.8	46.2	20.8	21.1	15.2	10.4	ממשלה, לנמ"א
13.9	10.6	59.2	36.9	32.4	29.3	18.4	שירותים אחרים
13.1	13.6	16.3	346.5	306.3	269.6	231.8	סך כל השירותים

* יבוא שירותים על בסיס יבוא מוצרים סי"פ.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ג' 11

היצוא והערך המוסף*, 1962 עד 1965

(מחירים שוטפים)

המוצר	היצוא				הערך המוסף				העלייה או הירידה (-) בערך המוסף לעומת השנה הקודמת			מרכיב הערך המוסף ביצוא			
	1962	1963	1964	1965	1962	1963	1964	1965	1963	1964	1965	1962	1963	1964	1965
	(מיליוני דולרים)				(אחוזים)										
פרי הדר	49.2	74.7	52.8	70.9	41.0	63.7	42.8	58.3	22.7	-20.9	15.5	83.3	85.3	81.1	82.2
מוצרים חקלאיים אחרים	19.2	14.3	14.2	15.9	13.1	10.1	8.7	11.3	-3.0	-1.4	2.6	68.2	70.6	61.3	71.1
סך כל מוצרי החקלאות	68.4	89.0	67.0	86.8	54.1	73.8	51.5	69.6	19.7	-22.3	18.1	79.1	82.9	76.9	80.2
יהלומים	82.6	104.0	118.2	131.7	15.4	20.3	24.7	30.2	4.9	4.4	5.5	18.6	19.5	20.9	22.9
מוצרי תעשייה אחרים	119.6	143.1	161.3	181.2	66.3	77.4	87.1	106.9	11.1	9.7	14.8	55.4	54.1	54.0	59.0
סך כל מוצרי התעשייה	202.2	247.1	279.5	312.9	81.7	97.7	111.8	137.1	16.0	14.1	25.3	40.4	39.5	40.0	43.8
מכירת אניות ומטוסים	0.8	1.0	2.9	3.7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
סך כל המוצרים, נטו	271.4	337.1	349.4	403.4	135.8	171.5	163.3	206.7	35.7	-8.2	43.4	50.0	50.9	46.7	51.2
שירותים	231.8	269.6	306.3	346.5	147.6	178.8	208.0	232.8	31.2	29.2	24.8	63.7	66.3	67.9	67.2
סך כל היצוא	503.2	606.7	655.7	749.9	283.4	350.3	371.3	439.5	66.9	21.0	68.2	56.3	57.7	56.6	58.6

* יצוא מוצרים על בסיס פו"ב, יצוא שירותים על בסיס יבוא מוצרים סי"פ.

המקביל לעלייה בסך היצוא, ומכאן ששינויים בהרכב היצוא לא השפיעו על חלקו של הערך המוסף הכלול בו. העלייה במשקלם של פרי ההדר והאשלגן, שהם בעלי ערך מוסף גבוה, קוזה על ידי ירידה במשקלם של מוצרים אחרים בעלי ערך מוסף גבוה, כגון מלט נחושת ומוצרי פרי הדר. מחציתה השנייה של העלייה ביצוא הערך המוסף נובעת משיפור תנאי הסחר — בעיקר מעליית מחיריהם של פרי ההדר, היהלומים והמחצבים בשוקי היצוא.

4. יבוא ההון

היקפו של סך יבוא ההון, הכולל העברות חד-צדדיות והלוואות לזמן ארוך ולזמן בינוני ופיקדונות של ממשלת ארה"ב, הגיע ב-1965 ל-596 מיליון דולר, סכום הנמוך במקצת מסך יבוא ההון של 1964 (604 מיליון דולר). עם זאת חלה הרעה בהרכבו: לעומת ירידה בהעברות חד-צדדיות ובהשקעות חלה עלייה בהלוואות; כמו כן עלה במידה ניכרת סכומן של ההתחייבויות קצרות המועד, כתוצאה ממילות שקיבלו הממשלה והבנקים.

הירידה בהעברות ובהלוואות חלה בעיקר בסעיפים המיועדים לסקטור הפרטי וחלקו של זה ביבוא ההון ירד מ-69 ל-60 אחוזים. משקלו של יבוא ההון המיועד לסקטור הפרטי עלה בהתמדה בשנים 1959 עד 1963 — מכ-40 אחוזים ב-1959 לשיא של כ-75 אחוזים ב-1963 — והוא חזר וירד בשנים 1964 ו-1965.

עליית משקלן של ההלוואות לעומת ההעברות, ועליית משקלן של ההלוואות קצרות המועד לעומת ההלוואות לזמן ארוך, משקפות הרעה בתנאי המימון של הגירעון השוטף ומביאות לעלייה ניכרת הן בתשלומי הריבית של המשק, והן בנטל החזרת הלוואות בעתיד.

(א) העברות חד-צדדיות

סך ההעברות החד-צדדיות ירד בכ-10 מיליון דולר, והסתכם בכ-341 מיליון דולר. בניגוד לשנים הקודמות התרכזה הירידה בהעברות לסקטור הפרטי, בעוד שההעברות לסקטור הציבורי אף עלו במקצת.

ההעברות על חשבון פיצויים מגרמניה היו הסעיף הגדול ביותר בהעברות לסקטור הפרטי בשנים האחרונות ושמרו על יציבות במשך השנים 1962 עד 1964. בשנת 1965 ירדו ההעברות בכ-20 מיליון דולר, כתוצאה מגמר הטיפול במספר ניכר של העברות שאושרו לפי החוק הקודם. בשנת 1965 נתקבל בגרמניה חוק פיצויים חדש שהשפעתו תורגש רק בשנים הבאות. לעומת זאת, המשיכו ההעברות לפרטים לעלות. העברות אלה עולות משנה לשנה, אם כי בקצב מואט: בעוד שהעלייה ב-1964 הגיעה לכ-8 אחוזים, הסתכמה העלייה בשנת 1965 בכ-3 אחוזים בלבד.

הסכם השילומים עם גרמניה הסתיים בתחילת 1966. במשך 1965 הסתכם היבוא על חשבון ההסכם בכ-17 מיליון דולר, סכום דומה לזה של השנה הקודמת. הסכום הנותר להעברה הוא כ-15 מיליון דולר, אלה ינוצלו בשנת 1966 לקניית דלק.

ההעברות על ידי המוסדות הלאומיים והמוסדות שלא למטרת רווח הסתכמו ב-107 מיליון דולר לעומת 96 מיליון דולר בשנת 1964. השנה נרשמות לראשונה גם ההכנסות של המוסדות הלאומיים שלא הועברו ארצה. גם הוצאות מוסדות אלה בחוץ לארץ נרשמו השנה, והופיעו, בעיקר, בסעיף שירותי ההון. בשנת 1965 חלה עלייה בכ-11 אחוזים הן בהעברות של המוסדות שלא למטרת רווח והן בהעברות המוסדות הלאומיים, לעומת שנת 1964.

(ב) תנועות הון לזמן בינוני ולזמן ארוך

ההתחייבויות במטבע החוץ של המדינה לזמן בינוני ולזמן ארוך, פרט למילות העצמאית והפיתוח עלו ב-55 מיליון דולר, עלייה דומה לזו של שנת 1964. סך כל ההתחייבויות לזמן בינוני ולזמן

מאזן התשלומים, 1964 ו-1965

(מיליוני דולרים)

1965			1964			
נטו	חובה	זכות	נטו	חובה	זכות	
-521.1	—	—	-569.3	—	—	א. הגירעון השוטף
						ב. ההעברות החד צדדיות
						העברות אישיות
93.3	1.3	94.6	+89.2	1.2	90.4	במזומן
+5.9	2.8	8.7	+6.7	3.1	9.8	בסחורות
+112.7	—	112.7	+134.2	—	134.2	פיצויים אישיים מגרמניה
+16.7	3.1	19.8	+16.9	5.9	22.8	שילומים מגרמניה
+4.7	—	4.7	+8.2	—	8.2	מענק ממשלת ארה"ב
+0.2	0.2	0.4	+0.2	0.2	0.4	סיוע טכני של האו"ם
						העברות של מוסדות :
+104.6	1.4	106.0	+93.2	1.2	94.4	במזומן
+2.5	—	2.5	+2.7	—	2.7	בסחורות
+340.6	8.8	349.4	+351.3	11.6	362.9	טך הכול (ב)
						ג. הון לזמן ארוך
+33.3	67.1	100.4	+24.5	74.2	98.7	מילווה העצמאות והפיתוח
-15.5	23.5	8.0	-11.4	21.1	9.7	מילווה הבנק ליבוא ויצוא
+23.1	0.4	23.5	+12.5	0.1	12.6	מילווה הבנק העולמי
+67.3	6.2	73.5	+53.5	5.4	58.9	הלוואות ממשלת ארה"ב
+47.1	56.1	103.2	+53.1	62.5	115.6	הלוואות אחרות לזמן בינוני וארוך
+92.2	5.8	98.0	+142.9	13.8	156.7	השקעות מחו"ל, נטו
+247.5	159.1	406.6	+275.1	177.1	452.2	טך הכול (ג)
+588.1	167.9	756.0	+626.4	188.7	815.1	טך הכול (ב+ג)
						ד. הון לזמן קצר
+62.7	—	62.7	-5.6	5.6	—	התחייבויות לזמן קצר
-3.1	3.1	—	+1.0	—	1.0	הסכמים מסחריים
+10.1	—	10.1	+6.2	—	6.2	פיקדונות זרים
+7.5	—	7.5	-21.8	21.8	—	פיקדונות ממשלת ארה"ב
—	—	—	-6.2	6.2	—	קרן המטבע הבינלאומית
-105.9	105.9	—	-25.5	25.5	—	יתרות מטבע זר
-0.1	0.1	—	+4.2	—	4.2	זהב מוניטארי
-28.8	109.1	80.3	-47.7	59.1	11.4	טך הכול (ד)
+218.7	268.2	486.9	+227.4	236.2	463.6	טך הכול (ג+ד)
-38.2	38.2	—	-9.4	9.4	—	טעויות והשמטות, נטו

ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יבוא החוץ, 1962 עד 1965

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ־1964 ל־1965	1965	1964	1963	1962	
א. העברות חד־צדדיות					
-13	257	270	267	239	(1) העברות לסקטור הפרטי
3	99	96	89	68	העברות פרטים
-21	113	134	139	134	פצויים אישיים מגרמניה
5	45	40	39	37	העברות למוסדות שלא למטרת רווח *
3	84	81	79	102	(2) העברות לסקטור הציבורי
—	17	17	28	47	שילומים מגרמניה, נטו
-3	5	8	6	8	מענק ממשלת ארה"ב
6	62	56	45	47	העברות למוסדות הלאומיים *
10	341	351	346	341	סך ההעברות החד־צדדיות
ב. תנועות הון					
-51	92	143	135	82	(1) לסקטור הפרטי
-51	92	143	135	82	השקעות מחוץ לארץ, נטו
53	163	110	56	149	(2) לסקטור הציבורי
9	33	24	23	33	מילווה העצמאות ומילווה הפיתוח, נטו
43	75	32	50	45	הלוואות ופיקדונות ממשלת ארה"ב **
41	55	54	-17	71	מילווה אחרים לזמן בינוני וארוך, נטו
2	255	253	191	231	סך כל ההון לזמן בינוני וארוך
-8	596	604	537	572	סך כל יבוא ההון

* סכומים אלה אינם זהים לסכומים בפרקים ז' ויח', בגלל השוני בהגדרות.

** בסעיף זה כלולים גם פיקדונות ממשלת ארה"ב, אשר במאזן התשלומים רשומים כתנועות הון לזמן קצר.
ח מ ק ו ר : חלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ארוך עלה ב־155 מיליון דולר, לעומת עלייה ב־132 מיליון דולר ב־1964. נראה, כי הריבית הממוצעת על חובות אלה נשארה יציבה, או גם ירדה במקצת, למרות העלייה בשערי הריבית הבינלאומיים.

סך הסיוע של ממשלת ארצות הברית, כלומר ערך הסחורות שהגיעו לישראל במשך השנה הנסקרת ממקור זה, הסתכם בכ־80 מיליון דולר לעומת כ־40 מיליון דולר ב־1964 וכ־56 מיליון דולר ב־1963. המענק הישיר הוא רק חלק קטן מסיוע החוץ, הוא הסתכם בשנה הנסקרת בכ־5 מיליון דולר, לעומת 8 מיליון דולר ב־1964 ויתרת הסכום ניתנה כהלוואה. כ־48 מיליון דולר ניתנו כהלוואה ל־20 שנה, שתפרע בדולרים, בריבית של 3.5 אחוזים לשנה. ההלוואות במטבע חוץ בשנת 1964 הסתכמו ב־23 מיליון דולר. כ־20 מיליון דולר ניתנו כהלוואה לזמן ארוך שיש

לפרעה בלירות ישראליות, בריבית של $4\frac{1}{8}$ אחוזים. ההלוואות במטבע ישראלי בשנת 1964 הסתכמו בכ-30 מיליון דולר. פיקדונות ממשלת ארצות הברית עלו בכ-7 מיליון דולר לאחר שחלה בהם ירידה בכ-21 מיליון דולר בשנת 1964.

סך ההתחייבויות לבנק העולמי הגיע בסוף 1965 ל-64 מיליון דולר, ב-24 מיליון דולר יותר מאשר בסוף 1964. הבנק העולמי אישר לישראל החל ב-1962 מילואות לבניית נמל אשדוד, למפעלי ים המלח, לפיתוח רשת הכבישים ולבנק לפיתוח התעשייה בסכום כולל של 91 מיליון דולר, מתוכם אושרו ב-1965 20 מיליון דולר לפיתוח התעשייה. הניצול של מילואות אלה הינו הדרגתי וקיימת עדיין יתרה מאושרת, אך בלתי מנוצלת.

לעומת זאת, יורד סך ההתחייבויות לבנק ליבוא ויצוא משנה לשנה. החל ב-1949 אישר הבנק ליבוא ויצוא לישראל מילואות בסכום כולל של 223 מיליון דולר. בשנת 1965 נגמר פירעון המילואות הראשון שנתקבל ב-1949 בסכום של 135 מיליון דולר. בסוף 1965 הגיעה יתרת החוב לבנק ליבוא ויצוא ל-55 מיליון דולר, כ-16 מיליון דולר פחות מאשר בסוף 1964.

במשך שנת 1965 נמכרו איגרות מילואות העצמאות והפיתוח בסך 89 מיליון דולר וההתחייבות על חשבון הריבית המצטברת על איגרות החיסכון גדלה ב-11 מיליון דולר. בשנת 1964 נמכרו איגרות בסך 87 מיליון דולר, והריבית המצטברת הגיעה ל-12 מיליון דולר. לעומת זאת, היה הפדיון בשנת 1965 נמוך מאשר בשנה הקודמת והסתכם ב-67 מיליון דולר, לעומת 74 מיליון דולר ב-1964, בגלל הירידה בהמרה המוקדמת בלירות ישראליות — מ-25 ל-17 מיליון דולר. ההמרה המוקדמת שהיתה כ-30 מיליון דולר לשנה בשנים 1960 עד 1962, נמצאת בירידה בשנים האחרונות, בעיקר בגלל העובדה שהגיעו תאריכי הפדיון של מילואות העצמאות. מתוך ההמרה המוקדמת של 17 מיליון דולר, הומרו כ-9 מיליון דולר למטרת השקעות, כ-4 מיליון דולר המירו תיירים וכ-4 מיליון דולר הומרו באמצעות הסוכנות היהודית ומוסדות אחרים. הירידה העיקרית לעומת השנה הקודמת חלה בהמרות הסוכנות היהודית.

סכום איגרות מילואות העצמאות והפיתוח שנמכרו החל ב-1955 עד סוף 1965 הוא כ-828 מיליון דולר. נפדו איגרות בסכום כולל של כ-338 מיליון דולר, אולם הצטברה התחייבות נוספת של כ-42 מיליון דולר על חשבון ריבית מצטברת על איגרות חיסכון, כך שסך ההתחייבות הגיע בסוף 1965 ל-532 מיליון דולר, לעומת 499 מיליון דולר בסוף 1964, כלומר עלייה ב-33 מיליון דולר.

החל ב-1961 שולמו כ-73 מיליון דולר ריבית על איגרות התלושים, מזה כ-9 מיליון דולר בשנת 1965.

את המילואות הראשון מסוג זה — מילואות העצמאות — התחילו למכור בשנת 1951 ובסך הכול נמכרו עד 1954 איגרות בסכום של כ-145 מיליון דולר. הפדיון של איגרות אלה התחיל ב-1963 והסתיים בשנת 1966. בסוף 1965 היתה יתרת ההתחייבות על חשבון מילואות זה כ-33 מיליון דולר. סך החובות האחרים לזמן בינוני ולזמן ארוך, נטו, עלה במשך 1965 בכ-47 מיליון דולר, לעומת עלייה בכ-53 מיליון דולר בשנת 1964.

העלייה בהתחייבויות גוררת גם עלייה בתשלומי הריבית (הנכללים בחשבון השירותים). בשנת 1965 הגיע סך תשלומים אלה ל-106 מיליון דולר, מהם 76 מיליון דולר ריבית על חובות והשאר רווחי משקיעי חוץ. ב-1964 היה סך התשלומים 94 מיליון דולר, שמהם היו 69 מיליון דולר תשלומי ריבית.

לאחר מספר שנים, שבהן עלו ההשקעות מחוץ לארץ משנה לשנה, חלה בשנת 1965 ירידה ניכרת. סך ההשקעות מחוץ לארץ (לאחר ניכוי חיסול השקעות) ירד מ-157 מיליון דולר ל-98 מיליון דולר, ירידה ב-59 מיליון דולר.

העברות ההון במזומנים, העברות שמשקלן כמחצית מסך ההשקעות, ירדו בכ-23 מיליון דולר. ההשקעות במניות ירדו בכ-20 מיליון דולר, ירידה ב-40 אחוזים בקירוב.

חיסול השקעות זרות בארץ נעשה בקצב גובר, ועמד על 26 מיליון דולר, לעומת 17 מיליון בשנה הקודמת, כמו כן עלו במידת מה השקעות תושבי ישראל בניירות ערך זרים.

(ג) יתרות מטבע החוץ

יתרות מטבע החוץ של המדינה הגיעו בסוף 1965 ל-749 מיליון דולר, בכ-106 מיליון דולר יותר מאשר בסוף 1964. הגידול המקביל ב-1964 היה 28 מיליון דולר בלבד. ב-1965 היו היתרות כ-61 אחוזים מסך היבוא בשנה זו, יחס דומה לזה שנמצא בשנת 1963, לאחר שבשנת 1964 חלה ירידה והיתרות היו רק כ-54 אחוזים מסך היבוא.

לוח ג' 14

השקעות מחוץ לארץ, 1964 ו-1965

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1964 ל-1965	1965	1964	
-22.5	64.2	86.7	העברות הון במזומנים
-19.6	32.8	52.4	השקעות במניות
			העברות הון באיגרות מלווה
-1.2	9.4	10.6	העצמאות והפיתוח
-2.3	8.3	10.6	העברות הון בסחורות
-4.1	9.4	13.5	השקעות חוזרות של רווחים
-49.7	124.1	173.8	סך הכול
			בניכוי:
9.0	26.1	17.1	חיסול השקעות זרות בארץ
-10.5	0.3	10.8	השקעות ישראליות בחוץ לארץ
2.5	5.5	3.0	השקעות בניירות ערך זרים
1.0	31.9	30.9	סך הכול
-50.7	92.2	142.9	סך כל ההשקעות מחוץ לארץ, נטו

ח מ ק ו ר : חלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

גם הפיקדונות, נטו, במטבע חוץ, כלומר לאחר ניכוי הפיקדונות של בנקים זרים והפיקדונות של תושבי חוץ, גדלו בקצב מהיר. העלייה הגיעה ל-96 מיליון דולר, מעט יותר מאשר ב-1963, והרבה יותר מאשר ב-1964, בה הסתכמה העלייה ב-21 מיליון דולר בלבד.

הגידול ביתרות נובע בחלקו מהעובדה שהירידה בגירעון בחשבון סחר החוץ (כ-48 מיליון דולר) היתה גדולה יותר מהירידה ביבוא ההון (כ-8 מיליון דולר), ובחלקו גם מהעלייה הגדולה בהתחייבויות לזמן קצר. בעוד שבשנת 1964 ירדו החובות לזמן קצר (כולל הלוואות על חשבון הסכמי התשלומים) בכ-5 מיליון דולר, הרי ב-1965 עלו התחייבויות אלה בכ-60 מיליון דולר. חובות לזמן קצר הינם בדרך כלל החובות היקרים ביותר. במשך השנים האחרונות הם נשארו על רמה יציבה, עם שינויים קלים בלבד משנה לשנה. בשנת 1965 חלה חריגה בולטת מהמגמה של השנים האחרונות, וגודלו של החוב לזמן קצר כמעט שהוכפל.

יתרות מטבע החוץ של המדינה, 1961 עד 1965

(מיליוני דולרים)

השינוי לעומת השנה הקודמת	פיקדונות במטבע חוץ, נטו	בניכוי: פיקדונות של זרים ותושבי חוץ במערכת הבנקאות בארץ	השינוי לעומת השנה הקודמת	פיקדונות בחו"ל (כולל זהב וקרן המטבע הבי"ל)	
—	296	80	—	376	1961
+ 110	406	100	+ 130	506	1962
+ 88	494	121	+ 109	615	1963
+ 21	515	128	+ 28	643	1964
+ 96	611	138	+ 106	749	1965

הערות: יתרות אלה כוללות לא רק יתרות המזוהות באמצעות מערכת הבנקאות אלא גם פיקדונות שמחזיק האוצר בחוץ לארץ באופן ישיר.

המקור: נתוני בנק ישראל.